

EKONOMİK PERFORMANS VE BÜROKRASİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Ünal ARSLAN

Mustafa Kemal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.
E-posta: uarslan2002@yahoo.com

Yıldız SAĞLAM

Mustafa Kemal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
E-posta: yildizsaglam@yahoo.com

Özet

Bu çalışma, bürokrasi ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi için ampirik (deneysel) bir yaklaşım sunmaktadır. Üç aylık veriler ve Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990) eş-bütünleşme analizi kullanılarak 1987Q1-2007Q3 dönemi için Türkiye'de GSYİH ve bürokrasi arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Sonuçlar, bürokrasi ve GSYİH arasında herhangi bir uzun-dönem denge ilişkisi göstermemiştir. Kısa-dönem ilişkilerin incelenmesi için bir Hata Düzeltme Modeli (HDM) oluşturulmuştur. Hata düzeltme modeline dayanarak bürokrasi ve GSYİH arasında herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Performans, Bürokrasi, Kurumlar

Alan Tanımı: Hukuk ve Ekonomi Konuları; Kurumsal İktisat

ECONOMIC PERFORMANCE AND BUREAUCRACY: THE CASE OF TURKEY

Abstract

This study presented an empirical (experimental) approach in order to assess the relationship between bureaucracy and economic performance. The causal relationship between GDP and the bureaucracy in Turkey is investigated for the period 1987-2007, by using quarterly data and Johansen (1988) and Johansen and Juselius (1990) co-integration analysis. The results has not indicated any long-term equilibrium relationship between the bureaucracy and GDP. An Error Correction Model (ECM), has been established, for examining the short-term relationship. Based on Error Correction Model, no causal relationship between the bureaucracy and the GDP has been found.

Key words: Economic Performance, Bureaucracy, Institutions.

JEL Classification : K00, K10

1. GİRİŞ

Günümüzde iktisadi büyüme literatürü, ülkeler arası büyüme farklılıklarının açıklanmasında doğal kaynak zenginliği yerine farklı açıklamalara yönelmiştir. Çünkü bazı ülkeler doğal kaynaklar açısından zengin olmalarına rağmen düşük bir büyüme hızına ve refaha sahipler. Öte yandan, bazı ülkeler doğal kaynaklar açısından fakir olmalarına rağmen yüksek bir refah düzeyini yakalamayı

başarabilmişlerdir. Örneğin Japonya, doğal kaynaklar açısından zengin olmamasına rağmen dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Söz konusu durumun ülkenin fiziki ve beşeri sermaye biriktirme ve sermaye ile doğal kaynakları mal ve hizmetlere dönüştürme kabiliyetinin sonucu olduğu söylenebilir (Higbee ve Schmid, 2004: 1). Bu anlamda ülkenin bu kabiliyetini belirleyen unsurların belirlenmesi önem taşımaktadır. Çünkü bu unsurlar ülkeler arasındaki büyüme farklarının açıklanmasında ön plana çıkmaktadır.

Ülkelerin büyüme oranlarının farklı olması, uygulanan ekonomi politikalarına bağlı olduğu gibi, söz konusu ülkelerdeki kurumsal yapının kalitesine de bağlıdır. Ekonomik performans açısından iyi bir kurumsal kalitenin önemli bir unsuru bürokratik etkinliğe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Hall ve Jones (1999) ise, ülkeler arasında kişi başına düşen üretim miktarında büyük farkların olduğunu ve fiziki sermaye ile eğitim farklılıklarının bu farkın sadece bir kısmını açıklayabileceğini ileri sürmüşlerdir. Sermaye birikimi, verimlilik ve kişi başına düşen üretim düzeyindeki farklılıkların temelinde, sosyal altyapı olarak adlandırılan kurumlar ve hükümet politikalarındaki farklılıkların olduğunu vurgulamışlardır. Başka bir ifadeyle, kurumsal kalite ülkeler arası büyüme farklılıklarının açıklanmasında önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Sağlam bir kurumsal yapı önkoşulu ise bürokratik etkinliktir. Bürokratik etkinlikte ortaya çıkan iyileşmeler ekonomik performans ve iktisadi büyüme üzerinde olumlu etkiler doğurabilmektedir. Bu nedenle, Türkiye için bürokratik etkinlik ile ekonomik performans arasındaki ampirik ilişkinin ortaya konması önem arz etmektedir.

Bu amaç çerçevesinde yaptığımız çalışma 6 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bürokrasinin ekonomik performans üzerindeki etkileri, teorik açıdan ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde bürokrasinin ve ekonomik performansı konu alan ampirik çalışmaların bir özeti sunulmuş ve bu çalışmalarda kullanılan değişkenler saptanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölüm ve bu bölümün alt başlıkları Türkiye için yapılan ampirik analizi kapsamaktadır. Ampirik çalışmadan elde edilen sonuçlar beşinci bölümde değerlendirilmiştir.

2. BÜROKRASİ VE EKONOMİK PERFORMANS İLİŞKİSİ

2.1. Teorik Literatür

Bürokrasi ve ekonomik performans arasındaki teorik ilişkiyi konu alan çalışmaları dört temel yaklaşım içerisinde özetlemek mümkündür: “görünmez el”, yardımcı el kapan el modelleri ve Weberyen bürokratik yaklaşım.

“Görünmez el” modelinde, devlet iyi organize olmuştur ve kar amacı gütmeyiz. Burada devlet, sözleşmelerin uygulanması, hukuk düzenin korunması ve bazı düzenlemeler gerektiren temel kamu hizmetlerini sağlar. Ekonomik kararlar özel sektör tarafından alınır ve burada bürokratlar rüşvet almazlar “Yardımcı el” modelinde bürokratlar, özel ekonomik faaliyetleri teşvik ederler: sanayi politikası güderek, bazı firmaları destekler, bazılarının da piyasadan çekilmesine neden olabilirler. Yasal çerçeve bu modelde kısıtlı bir role sahiptir, çünkü bürokratlar çoğu anlaşmazlıklara hakemlik yaparlar. Burada bürokratlar rüşvet alırlar fakat rüşvet kısıtlı ve düzenlidir. “Kapan el” modelinde ise, devlet sadece müdahalecidir ve “Yardımcı el” modelinden daha az düzenlidir. Hükümet rüşvet alımı da dahil olmak üzere gündemlerini takip eden birbirinden bağımsız çok sayıda bürokrat içerir. Bu bürokratlar, düzenlemeleri, dostu olan firma ve diğer politik seçmenler lehine kullanır ve böylelikle kampanya katkıları ile seçim kazanırlar. Esas itibarıyla yönetmelik dışı tutulmak karşılığında rüşvet alınması etkili olabilir. Bürokratlar, “yardımcı el” söylemini benimsemişken, gerçekte, birleşik bir kamu politikası

tarafından yönlendirilirler. Sonuçta devlet, hukuk ve düzeni sağlayacak temel yasaları sağlama kabiliyetini kaybeder (Frye ve Shleifer, 1997: 354-355; Okten, 2001: 2).

Kapan el modelinde, kurumların takdir yetkisinin artırılmasının, rant arayışı ve bütçe maksimizasyonu için kullanılacağından ekonomik performansı düşüreceği ve bu nedenle yüksek bürokrasilere sahip ülkelerin daha düşük büyüme oranlarına sahip olduğu iddia edilir. Bununla birlikte, “rasyonel bürokrasi” ye “Weberian yaklaşım”, ekonomik büyümeyi artırır (veya ekonomik faaliyetin teşvik edilmesinde yer alan bürokratların “yardımcı el” görüşü) ve aynı zamanda sosyal bilimlerde uzun bir geçmişe sahiptir. Bu bakış açısından, geniş bürokrasi, kamu hizmetlerinin kalitesini artırır ve böylelikle ekonomik büyümeyi besler (Libman, 2008: 6-7).

“Weberian” yaklaşımda ise, bürokratik yapının iki unsuru vardır. Bunlardan birincisi Meritokratik istihdam olup, eğitim ve denetlemeye dayalıdır. İkincisi ise, öngörülebilir kariyer basamaklarıdır ve bürokraside istihdam edilenlere uzun-dönemde maddi ve manevi ödüller sağlar (Evan ve Rauch, 1999: 751).

Bu teorik ilişkiler çerçevesinde yapılan ampirik çalışmalara bakalım.

2.2. Ampirik Literatür

Libman (2008), Rusya’da, toplam nüfus içerisinde, kamu görevlilerinin payı olarak ölçülen bürokrasi boyutunun artırılmasının, ekonomik büyüme için zararlı olduğu bulgusuna ulaşmış ve elde ettiği bu bulgunun “Kapan el” görüşünü doğruladığını iddia etmiştir. Mauro (1995: 705), bürokratik etkinliğin, yüksek yatırım ve yüksek büyüme oranına yol açtığı yönünde bir bulgu elde etmiştir. Knack ve Keefer (1995), *devlet içinde yolsuzluk ve bürokrasinin kalitesi* şeklinde aldığı kurumsal endekslerin, istatistiksel olarak anlamlı çıktığını bulmuş ve bu endekslerin Amerikan ekonomisinde, önemli bir etkiye sahip olduklarını iddia etmiştir. Grigorian ve Martinez (2000)’de, bürokratik kalitenin, endüstriyel büyüme üzerinde, güçlü ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermişlerdir. Okten, (2001), toplam yatırım ve bürokratik etkinlik arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bürokratik yapı etkin olmayan yatırım seçeneklerine yol açarak büyümeyi azaltır. Yani, bürokratik yapı, toplam yatırım üzerindeki olumsuz etkisi aracılığı ile büyümeyi negatif etkilemektedir.

Nee (2009), bürokratik performansın mali piyasaların gelişimi üzerindeki etkilerini araştırmışlar ve bürokratik performansın mali piyasaların gelişiminde önemli bir role sahip olduğunu belirtmişlerdir. Gilette (2008) Rusya’daki bürokrasinin yolsuzluk üzerine etkilerini araştırmış ve bürokrasinin yolsuzluk üzerinde negatif bir etkisinin olduğunu bulmuştur. Rusya’nın 14 bölgesinde yaptığı araştırmada, bir bölgedeki bürokrat sayısı olarak ele aldığı bürokrasi yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, yolsuzluğun düşük düzeyde, ancak bürokrasi yoğunluğunun az olduğu bölgelerde de yolsuzluğun yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Mevcut literatürdeki belli başlı ampirik çalışmaları özetledikten sonra bu çalışmalarda kullanılan değişkenlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. Mauro (1995), bürokratik etkinliği temsil eden endeksini, günümüzde Economist Intelligence Unit’e dahil edilen Business International (BI) endekslerinden, bürokrasi ve kırtasiyecilik endeksini kullanmıştır. BI endeksleri 0 ve 10 arasında değerler alır ve 10 değeri, ele alınan ülkede “düzgün işleyen, etkin bürokrasi” olduğunu gösterir. Knack ve Keefer (1995), Devletin sağladığı hizmetlerin etkinliği ve rant-arayışını yaygınlığı ve zararlarını temsilen, International Country Risk Guide (ICRG) ve Business Environmental Risk Intelligence (BERI)’den derlenen, *devlet içinde yolsuzluk ve bürokrasinin kalitesi* değişkenlerini kullanmışlardır. Aynı şekilde, Grigorian ve Martinez (2000), bu iki değişkeni kullanmışlardır. Bu

boyutlarda ülkelerin düşük skora sahip olmaları, bürokrasinin usul netliği ve teknik yetkinlikten yoksun olduğunun bir göstergesidir. Libman (2008), Rusya'daki bürokrasinin boyutunun ölçülmesinde, toplam nüfus içerisinde, kamu görevlilerinin payını ele almıştır. Nee (2009), bürokratik kalitenin ölçümünde üç alternatif ölçüt kullanmıştır: International Country Risk Guide's (ICRG) index of bureaucracy; bürokrasinin Uluslararası Ülke Riski Kılavuzu (ICRG) indeksi, International Management Institute for the World Competitiveness Yearbook (IMD): Dünya Rekabet Gücü Yıllığı için Uluslararası Yönetim Enstitüsü tarafından derlenen bürokrasi indeksini ve Evans ve Rauch (1999) tarafından oluşturulan Weberian göstergesini kullanmıştır. Gilette (2008)'in çalışmasındaki bürokrasi, kişi başına düşen bürokrat sayısı ve bölgeler göre çalışan kamu çalışanları sayısı olarak ölçülmüştür.

3. YÖNTEM VE VERİ SETİ

Bu çalışmanın ampirik kısmında, Türkiye'de bürokrasi ve ekonomik performans arasındaki ilişki test edilmiştir. Üç aylık veriler ve Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990) eş-bütünleşme analizi kullanılarak 1987Q1-2007Q3 dönemi için Türkiye'de GSYİH ve bürokrasi arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. GSYİH verileri Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMC) ve bürokrasi verileri de Political Risk Service (PRS)'ten elde edilmiştir. Eşbütünleşme yöntemi ile ilgili olarak 4.2 alt başlığı altında ayrıntılı bilgi verilecektir. Fakat burada vurgulanması gereken temel nokta, Türkiye için yapılan analizde uzun dönem denge ilişkisinin varlığına rastlanmadığıdır. Kısa-dönem ilişkilerin incelenmesi için Hata Düzeltme Modeli (HDM) oluşturulmuştur. Sonuç olarak, Hata düzeltme modeli çerçevesinde elde edilen sonuçlar da kısa dönem ilişkinin varlığına işaret etmemektedir.

3.1. Birim Kök Testi

Table.2. Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Model	Mackinnon Kritik Değeri (%5)	ADF Test İstatistiği	Gecikme*	Sonuç
Bürokrasi	I**	-1.944619	-0.345830	[0]	[1]
	II***	-2.895512	-1.432343	[0]	[1]
	III****	-3.462912	-1.711707	[0]	[1]
	IV*****	-1.944666	-7.937257	[0]	[1]
GSYİH	I**	-1.944915	0.731848	[2]	[1]
	II***	-2.898145	2.250816	[2]	[1]
	III****	-3.466966	-0.462674	[2]	[1]
	IV*****	-1.944915	-2.410981	[1]	[1]

*Değişkenlerin gecikme sayısı, ADF testi kullanılarak tet edilmiş ve Schwarz Info Critetion (SIC) ile belirlenmiştir. **Model I, Sabit ve trend içermemektedir. ***Model II, Sabit içermektedir. ****Model III, Sabit ve trend içermektedir. *****Model IV, Farkı alınmış serilerin birim kök testini içermektedir.

Eşbütünleşme testinin uygulanabilmesi için serilerin durağanlık testinin yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, değişkenlerin durağanlığı, Augmented Dickey Fuller (ADF) testi kullanılarak yapılmıştır. Augmented Dickey Fuller (ADF) testi üç farklı regresyon denklemi içermektedir.

$$\Delta Y_t = \gamma Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \epsilon_t \quad (4.1)$$

$$\Delta Y_t = a_0 + \gamma Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \epsilon_t \quad (4.2)$$

$$\Delta Y_t = a_0 + a_2 t + \gamma Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \epsilon_t \quad (4.3)$$

$\gamma = 0$ hipotezinin test edilmesinde, τ , τ_{μ} and τ_x istatistikleri kullanılmaktadır. Dickey ve Fuller (1981), katsayılar üzerindeki bileşik hipotezin test edilmesi için, ϕ_1 , ϕ_2 ve ϕ_3 olarak adlandırılan üç ilave F-İstatistiği sağlamışlardır. (4.2) denklemi ile $\gamma = a_0 = 0$ null hipotezi, ϕ_1 istatistiği kullanılarak test edilir. Regresyonda, bir zaman trendi ele alarak-yani (4.3)-bileşik hipotez $a_0 = \gamma = a_2 = 0$, ϕ_2 istatistiği kullanılarak test edilir. $\gamma = a_2 = 0$ bileşik hipotezi, ϕ_3 istatistiği kullanılarak test edilir (Enders, 1995: 221-222). Bu regresyon denklemleri çerçevesinde bürokrasi ve GSYİH değişkenlerinin durağanlığı test edilmiş ve elde edilen sonuçlar tablo 2'de sunulmuştur. Birim kök testi sonuçlarına dayalı olarak, verilerin düzey değerlerinin birim kök içerdiklerini söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle, seriler düzeyde durağan değildir. Fakat serilerin birinci farkları alındığında durağan hale gelmektedir. Bu nedenle bürokrasi ve GSYİH serilerinin birinci dereceden bütünleşik seriler olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla seriler aynı düzeyde bütünleşik olduğu için eşbütünleşme analizini uygulamak mümkün hale gelmektedir.

3.2. Eşbütünleşme Testi

Bu çalışmada kullanılan eşbütünleşme testi, Johansen (1988) ve Johansen and Juselius (1990) tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntem, durağan olmayan ve aynı dereceden bütünleşik zaman serileri arasında eşbütünleşme vektörlerinin varlığını araştırmaktadır. Bu anlamda maksimum olabilirlik yolu ile eşbütünleşik vektör sayısını vererek vektörlerin unsurları hakkında hipotezlerin test edilmesini sağlar. Eğer test sonucunda eşbütünleşik vektörün varlığı tespit edilirse uzun dönem denge ilişkisinde bahsetmek mümkün olabilmektedir (Choudhry, 1995:663-664). Eşbütünleşmenin ekonomik yorumu, eğer iki veya daha fazla seri, stokastik trendler içermelerine rağmen, uzun vadeli bir denge ilişkisi oluşturacak şekilde birleşiyorsa, bu seriler zaman içinde birlikte hareket eder ve aralarındaki fark durağan kalır. Böylece, eşbütünleşme kavramı, ekonomik sistemin zaman içerisinde yakınsadığı bir uzun-dönem dengenin varlığını belirtir (Harris, 1995: 22).

Her iki değişkenin birinci dereceden I(1) eşbütünleşik olduğu belirlendikten sonra, eşbütünleşme analizinde kullanılacak optimal gecikme seviyesinin saptanması amacıyla kısıtsız Vector Autoregression (VAR) modeli oluşturulmuştur. Optimal gecikme sayısı, LR test statistic (Likelihood Ratio), Final Prediction Error (FPE), Akaike Information Criterion (AIC), Schwarz Information Criterion (SC), Hannan-Quinn Information Criterion (HQ) kriterleri çerçevesinde bir olarak saptanmıştır.

Table 3, Johansen (1988) ve Johansen and Juselius (1990)'nin maksimum olabilirlik yaklaşımının maximal eigendeğer ve trace istatistiklerine göre eşbütünleşme sonuçlarını göstermektedir. Elde

edilen istatistiklere göre, “eşbütünleşme vektörü yoktur” hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde kabul edilmiştir. “En az bir eşbütünleşme vektörü vardır” hipotezi ise %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Elde edilen eşbütünleşme sonuçlarına göre GSYİH ve bürokrasi arasında uzun dönem denge ilişkisinin bulunmadığını söyleyebiliriz.

Tablo.3. Johansen Eşbütünleşme Testi Analiz Sonuçları

Kısıtsız Eşbütünleşme Rank Testi (Trace)				
Hipotez	Eigen Değer	Trace İstatistiği	Kritik Değer (0.05)	Olasılık
$H_0 : r = 0$	0.132320	14.50011	15,49471	0.0702
$H_0 : r \leq 1^*$	0.036402	3.003565	3.841466	0.0831
Kısıtsız Eşbütünleşme Rank Testi (Maksimum Eigendeğer)				
Hipotez	Eigen Değer	Maksimum Eigendeğer İstatistiği	Kritik Değer (0.05)	Olasılık
$H_0 : r = 0$	0.132320	11,49654	14,26460	0.1310
$H_0 : r \leq 1^*$	0.036402	3.003565	3.841466	0.0831

*Null hipotezinin %5 anlamlılık düzeyinde reddildiğini gösterir.

3.3. Hata Düzeltme Modeli ve Nedensellik Testi

Eşbütünleşme ilişkisi belirlendikten sonra, bir sonraki adım, Hata Düzeltme Modeli (HDM) kullanılarak kısa-dönem ilişkinin tahmin edilmesidir. HDM hem kısa-dönem hem de uzun-dönem modellerle ilgili bilgi içerir. Eşbütünleşme olduğu zaman ve eğer dengeden sapmaya yol açan herhangi bir şok varsa, sistemi uzun-dönem dengeye geri taşıyan, kısa-dönem dinamik uyarlanma süreci olarak tanımlanan bir hata düzeltme mekanizması mevcuttur (Sriram, 1999: 37). HDM, uzun-dönem dinamikleri, kısa-dönemde elde etmek için gecikmeli bir hata terimi içerir. Hata terimi katsayısı negatif işarete sahip olmalı ve birden büyük olmamalıdır. Katsayı, sapmanın bir dönem içinde ne kadarının uyarlanacağını gösterir (Mutluer-Barlas, 2002: 68). Bürokratik etkinlik ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin test edildiği ampirik çalışmamızda elde edilen regresyon sonuçları aşağıdaki gibidir.

$$\Delta GSYİS = 2.5 + 0.086072\Delta GSYİH_{-1} + 0.8\Delta BUOKRASI_{-1} - 5.3EC_{-1} \quad (4.3)$$

(5.551850) (0.762643) (1.080432) (-1.385033)

(4.3)'nolu denklem bürokrasiden GSYİH'ya doğru kısa dönem nedensellik ilişkisini test etmek amacıyla oluşturulmuştur. Denklemden de görüldüğü gibi, bürokrasiden GSYİH'ya doğru herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanamamıştır. Öte yandan hata düzeltme katsayısının negatif olması dengeden sapmaların tekrar denge durumuna yöneleceğini ifade ederken, istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Özetle, (4.3)'nolu denklemde de görüldüğü gibi bürokrasiden GSYİH'ya herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.

$$\Delta BUOKRASI = 0.793687\Delta BUOKRASI_{-1} + 1.2\Delta GSYİH_{-1} - 0.697714EC_{-1} \quad 4.4)$$

(1,844591) (0,126244) (1,565870)

(4.4)'nolu denklem GSYİH'dan bürokrasiye doğru nedensellik ilişkisini test etmek amacıyla oluşturulmuştur. Başka bir ifadeyle, refah düzeyindeki artışın bürokratik etkinliğin artırılmasının bir nedeni olup olmadığı test edilmiştir. Denklemden de görüldüğü gibi, burada da hem katsayılar hem de hata düzeltme terimi istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Bu nedenle herhangi bir nedensellik ilişkisinden söz etmek mümkün görünmemektedir.

Tablo. 4. Hata Düzeltme Modeline Dayalı Wald Testi Sonuçları

Değişkenler	F _{Wald} Testi	Sonuç
GSYİH	1.268587 (0.2912)	Nedensellik yok
BUROKRASI	1.397278 (0.2499)	Nedensellik yok

Parantez içerisindeki değerler t istatistiğini göstermektedir.

4. SONUÇ

Johansen (1988) ve Johansen and Juselius (1990)'un maksimum olabilirlik yaklaşımı ve üç aylık veriler kullanılarak elde edilen test sonuçlarına göre, Türkiye'de, 1987Q1-2007Q3 döneminde bürokrasi ve GSYİH arasında herhangi bir eşbütünlük vektörü bulunmamaktadır. Bu sonuç, iki değişken arasında bir uzun-dönem ilişkinin olmadığını göstermektedir. Kısa dönem nedensellik ilişkisinin araştırılması amacıyla hata düzeltme modeli oluşturulmuştur. Hata düzeltme modeli çerçevesinde de kısa dönemli herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.

KAYNAKLAR

Enders, Walter, Applied Econometric Time Series, John Willey and Sons inc., U.S.A. Canada, 1995.

Choudhry Taufiq, "Long-run Money Demand Function in Argentina During 1935-1962: Evidence From Cointegration and Error Correction Models", Applied Economics, 27. 1995, 661-667.

Evans Peter & James E. Rauch, "Bureaucracy and Growth: A Cross-National Analysis of the Effects of "Weberian" State Structures on economic Growth", American Sociological Review, 64:5, 1999, 748-765.

Frye Timothy & Andrei Shleifer (1997), "The invisible Hand and Grabbing Hand", The American Economic review. 87:2, 1997, 354-358.

Grigorian David A. & Albert Martinez, "Industrial Growth and the Quality of Institutions: What Do (Transition) Economies Have to Gain From the Rule of Law?", Policy Research Working Paper, No:2475, 2000, 1-19.

Hall, Robert E. & Charles I. Jones, "Why do Some Countries Produce so Much More Output per Worker than Other?", The Quarterly Journal of Economics, 114:1, 1999, 83-116

Harris, Richard, I.D. (1995), Using Cointegration Analysis In Econometric Modelling, T.J.Press(Padstow) Ltd: Great Britain

Johansen, Soren., "Statistical analysis of cointegration vectors", Journal of Economic Dynamics and Control, 12 :2-3, 1988, 231-254.

Johansen, Soren & Katarina Juselius, “*Maximum likelihood estimation and inference on cointegration– with applications to the demand for Money*”, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 52:2, 1990, 169-210.

Knack Stephen & Philip Keefer, “*Institutions and Economic Performance: Cross Country Tests Using Alternative Institutional Measures*”, Economics and Politics, 7:3, 1995, 207-227.

Mauro, Paulo, “*Corruption and growth*”, The Quarterly Journal of Economics, 110:3, 1995, 681-712.

Mutluer Defne & Yasemin Barlas, “*Modelling the Turkish Broad Money demand*”, Central Bank Review, 2:2, 2002, 55-75.

Sriram S. Subramanian, “*Survey of Literature on Demand For Money:Theoretical and Empirical Work with Special Reference to Error Corerction Models*”, International Monetary Fund, 1999, 1-53.

Gillette Ryan, (2008), “The Effect of Bureaucracy on Corruption: Evidence from the Regions of the Russian Federation” ,

<http://dspace.nitle.org/bitstream/handle/10090/6339/s10econ2008gillette.pdf?sequence=1>

[İndirme Tarihi: 29.04.2010]

Higbee Jason & Frank A. Schmid (2004), “Rule of Law and Economic Growth”,

<http://research.stlouisfed.org/publications/es/04/ES0419.pdf> [İndirme Tarihi: 23.04.2010]

Libman, Alexander, (2008), “Democracy, Size of Bureaucracy, and Economic Growth: Evidence from Russian Regions”,

http://www2.hhs.se/site/seminarsnedevents/Seminar%20articles/Democracy_Libman.pdf [İndirme Tarihi: 23.04.2010]

Nee, Victor, (2009), “Bureaucracy and Financial Markets”,

http://www.economyandsociety.org/publications/wp45_neeopper_09.pdf [İndirme Tarihi: 23.04.2010]

Okten Cagla (2001), “Does the Size of the Bureaucracy Matter?”

http://www.bus.lsu.edu/economics/papers/pap01_15.pdf [İndirme Tarihi: 23.04.2010]

The PRS Group, 2010. “PRS Methodology”, Political Risk Services, August 21, http://www.prsgroup.com/PRS_Methodology.aspx

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS), www.tcmb.gov.tr.